

Glosar

Če ste v dvomih o pomenu izraza, ki ga najdete na spletišču o temeljnih pravicah, si oglejte glosar splošnih izrazov.

Področja splošnih pravic

Pojem	Opis
Pravica do dostopa do sodišč in drugih organov za uveljavljanje pravnega varstva, kot je zavezujoča odločba ali finančno nadomestilo	To se nanaša na primere, ko ne morete uveljavljati pravnih sredstev, ko je obravnava zoper vas nepoštena ali napačno izvedena ob izključitvi javnosti, ko sodišče ni neodvisno, ko je trajanje postopka nerazumno ali če ne prejmete pravne pomoči ali pravnega zastopanja. Nanaša se tudi na primere, ko vas obravnavajo kot krive, preden je krivda dokazana pred sodiščem, če ste spoznani za krivega dejanja, ki ni kaznivo dejanje, če je kazen prestroga ali če ste v kazenskem postopku za isto dejanje kaznovani dvakrat.
Pravice potrošnikov	To se nanaša na primere, ko ste pri nakupovanju izdelka ali storitve (vključno z nakupovanjem prek spleta) deležni nepravilne obravnave ali ko kupljeno ne izpolnjuje standardov. Obsega tudi vprašanja, kot so nepošteni pogoji v pogodbah, zavajajoče oglaševanje ali stečaj vašega organizatorja paketnih potovanj.
Okoljske pravice	To se nanaša na primere, ko se okolje, v katerem živite, ne ohranja in varuje pravilno. Obsega tudi primere, ko trpite zaradi onesnaženosti, na primer zaradi slabe kakovosti zraka ali strupenih kemikalij.
Pravice, povezane s svobodo misli, izražanja in vere	To se nanaša na primere, ko je vaša svoboda izražanja mnenja ter prejemanja in prenašanja informacij in idej, tudi prek spleta, omejena. Obsega tudi dejavnosti, kot so svobodno ustvarjanje, izvajanje, razširjanje ali razstavljanje umetniških del.
Pravice v zvezi s priseljevanjem in azilom	To se nanaša na primere, ko vam je onemogočeno zaprositi za azil, ali če ste odstranjeni, izgnani ali izročeni državi, v kateri obstaja resna nevarnost, da boste podvrženi smrtni kazni, mučenju ali drugemu nečloveškemu ali ponižujočemu ravnanju ali kaznovanju.
Pravice, povezane s svobodo gibanja v EU	To se nanaša na primere, ko vam je onemogočeno prosto gibanje ali prebivanje v Evropski uniji, da bi v njej na primer delali, študirali, ustanovili podjetje ali spremljali družinskega člana.
Pravice do nediskriminacije	To se nanaša na primere, ko ste deležni drugačnega obravnavanja na podlagi vašega spola, rase ali etničnega porekla, starosti, invalidnosti, spolne usmerjenosti (za lezbijke, geje, biseksualce, transseksualce ali interseksualce), vere in prepričanja ali zaradi drugih razlogov na področjih, kot so izobraževanje, zaposlovanje, socialna varnost, zdravstveno varstvo, dostop do blaga in storitev ali stanovanja. To velja tudi, če ste žrtev kaznivnega dejanja iz sovraštva – kršitve, ki izvira iz rasizma, ksenofobije, verske nestrpnosti ali vaše dejanske ali zaznane invalidnosti, spolne usmerjenosti ali spolne identitete.
Pravice, povezane z varstvom osebnih podatkov	To se nanaša na zbiranje osebnih podatkov, dostop do njih in njihovo uporabo (vse, kar vas opredeljuje, kot so vaše ime, telefonske številke, datum rojstva ali fotografije) s strani drugih (drugi posamezniki, podjetja, javni organi, vlada, agencija ali kateri koli drug organ), tudi prek spleta. Obsega tudi neželene neposredne klice ali pošto za namene trženja.

Pravice, povezane z varstvom telesne in duševne celovitosti osebe	To se nanaša na primere, ko se z vami grdo ravna, ste neupravičeno pridržani, vas mučijo ali ste žrtev nečloveškega ali ponižujočega ravnanja ali kaznovanja, suženjstva, prisilnega dela ali trgovine z ljudmi. Nanaša se lahko tudi na primere, ko je sorodnik, na primer, ubit.
Pravice do družbenega in političnega udejstvovanja	To se nanaša na primere, ko vam je onemogočeno mirno združevanje, ustanovitev politične stranke ali pridružitve sindikatom ali drugemu združenju. Nanaša se tudi na primere, ko je vaša pravica voliti in biti voljen na volitvah omejena. Zajeti so tudi primeri, ko vam vaši nacionalni organi ne nudijo diplomatske ali konzularne zaščite.
Pravice, povezane z varstvom zasebnega in družinskega življenja	To se nanaša na primere poseganja v vaše zasebno življenje ali družino. To vključuje vašo osebno identiteto (npr. izbira imena, način oblačenja, spolna identiteta), zdravljenje (malomarno ali brez privolitve), zalezovanje (vključno z zalezovanjem v kibernetnem prostoru), neupravičene telesne preglede ali odvzeme prstnih odtisov s strani policije, odnose med starši in otroki, odnos med vami in vašim partnerjem (vključno z istospolnim partnerstvom), posvojitve itd. Vključuje tudi primere, ko ste odpuščeni zaradi razloga, povezanega z materinstvom ter pravico do plačanega porodniškega in starševskega dopusta.
Lastninska in z njo povezane pravice	To se nanaša na primere, ko vam je onemogočena uporaba vaše lastnine, vključno z zemljišči, stanovanji, avtomobili itd. Nanaša se tudi na primere, ko želite kot avtor ali izumitelj zaščititi svojo stvaritev in imeti od nje koristi. Povezano je lahko tudi z deli, zaščitnimi z avtorskimi pravicami, pa tudi s patenti, blagovnimi znamkami ter izvirnimi poslovnimi metodami in industrijskimi postopki.
Pravice, povezane z dobrim javnim upravljanjem	To se nanaša na primere, ko želite izpostaviti vprašanje glede slabega upravljanja, na primer, kadar vladni urad, lokalni organ ali katera koli druga javna ustanova vaših zadev ne obravnava nepristransko, pravično in v razumnem roku.
Pravice na področju socialne varnosti in pomoči, izobraževanja, stanovanj ter zdravstvenega varstva	To se nanaša na primere, ko vam je onemogočeno uveljavljanje pravic do socialne varnosti in socialne pomoči, zlasti v primreu materinstva, bolezni, nesreče, izgube zaposlitve ali zaradi starosti. Obsega vaše pravice do dostopa do osnovne zdravstvene oskrbe in zdravljenja ter do socialne pomoči in pomoči pri pridobitvi stanovanja, vključno s finančno podporo. Obsega tudi težave z dostopom do obveznega izobraževanja, pa tudi visokošolskega in nadaljnega izobraževanja, vključno z univerzitetnim izobraževanjem in poklicnim usposabljanjem, ali nespoštovanje verskih, filozofskih in pedagoških prepričanj staršev s strani izobraževalnih ustanov. Nanaša se tudi na težave z dostopom do splošnih storitev, kot so poštna storitve, telekomunikacije ali promet.
Pravice posebnih ranljivih skupin: invalidov, otrok in starejših	To se nanaša na primere, ko vam je onemogočen dostop do socialnih prejemkov (kot je invalidska pokojnina) ali ko je vaše udejstvovanje v družbenem, kulturnem in političnem življenju ogroženo, ker ste otrok ali starejša oseba ali ker niste posebej zaščiteni kot katera koli od naslednjih skupin: otroci, starejše osebe ali invalidi.
Pravice delavcev ter pravice, povezane s samozaposlitvijo in poslovnimi dejavnostmi	To se nanaša na primere, ko so vam onemogočeni svobodna izbira zaposlitve, delo ali svobodno ustanavljanje podjetij in poslovanje. Nanaša se tudi na vaše pravice kot delavca do obveščenosti in posvetovanja na delovnem mestu, pravico do kolektivnih pogajanj in ukrepov, do varstva pred neupravičeno odpustitvijo, pa tudi do poštenih in pravičnih delovnih pogojev. Obsega tudi varstvo mladih pri delu in delo otrok.

Pravice, povezane z varstvom telesne in duševne celovitosti osebe

Pojem	Opis
Človekovo dostojanstvo	Pravico imate, da se z vami ravna pravično in spoštljivo.
Pravica do življenja	Ta pravica vas ščiti pred, na primer, pretirano uporabo smrtonosne sile s strani policije in pred smrtno kaznijo.
Pravica do osebne celovitosti	Pravico imate do varstva pred telesnimi ali duševnimi poškodbami ali izkoriščanjem. Ta pravica obsega tudi varstvo pred izvedbo operacije brez vašega soglasja ali prodajo vaših organov. Ščiti tudi idejo o „človečnosti“ bolj na splošno s prepovedjo človeškega kloniranja ali poseganja v razmnoževanje, namenjenega preprečevanju nekaterim družbenim ali etničnim skupinam, da bi imele otroke.
Prepoved mučenja in nečloveškega ali ponižujočega ravnanja ali kaznovanja	Pravico imate do varstva pred mučenjem in ravnanjem, ki je namenoma ponižujoče, boleče ali mučno.

Prepoved suženjstva in/ali prisilnega dela	Pravico imate, da si vas druga oseba ne lasti ali vas nadzira ali da vas ne premestijo iz enega kraja v drugega zaradi dela ali opravljanja nečesa proti vaši volji.
Pravica do svobode in varnosti	Pravico imate do varstva pred pridržanjem brez utemeljenega razloga. Na primer, prostost se vam lahko odvzame le, če ste storili kaznivo dejanje; pridržani ste lahko le, če ste osumljeni storitve kaznivega dejanja, pri čemer ne smete trpeti nerazumnih in grobih telesnih pregledov brez utemeljitve.

Pravice do nediskriminacije

Pojem	Opis
Spoštovanje kulturne, verske in jezikovne raznolikosti	Ta pravica ščiti kulturno, jezikovno in versko raznolikost ter vam omogoča, da pri njej sodelujete in prispevate k njej.
Diskriminacija/nepravična obravnava na področju zaposlovanja	Pri delu ne bi smeli biti obravnavani nepravično ali drugače zaradi svoje rase, starosti, spolne usmerjenosti itd.
Diskriminacija/nepravično obravnavanje na področju izobraževanja	Na področju izobraževanja ne bi smeli biti obravnavani nepravično ali drugače zaradi svoje rase, starosti, spolne usmerjenosti itd.
Diskriminacija/nepravično obravnavanje na področju stanovanja	Pri iskanju stanovanja ali na svojem domu ne bi smeli biti obravnavani nepravično ali drugače zaradi svoje rase, starosti, spolne usmerjenosti itd.
Diskriminacija/nepravično obravnavanje na področju socialnega varstva	Pri prejemanju socialnih prejemkov ne bi smeli biti obravnavani nepravično ali drugače zaradi svoje rase, starosti, spolne usmerjenosti itd.
Diskriminacija/nepravično obravnavanje na področju blaga in storitev	Pri tem, ko poskušate dostopati do blaga in storitev, ne bi smeli biti obravnavani nepravično ali drugače zaradi svoje rase, starosti, spolne usmerjenosti itd.

Pravice, povezane s svobodo misli, izražanja in vere

Pojem	Opis
Svoboda misli, vesti in vere	Pravico imate, da svobodno izražate svoje ideje (vključno z ideologijo in moralnimi vrednotami), pa tudi verska in neverska prepričanja.
Svoboda izražanja in obveščanja	Pravico imate, da izražate in sprejemate različne ideje in informacije. Tiskani mediji imajo tudi pravico, da objavijo kakršne koli informacije, ki niso neresnične niti žaljive.
Svoboda umetnosti in znanosti	Pravico imate do obćudovanja, ućenja iz in raziskovanja kulturnih del, pa tudi znanstvenih raziskav. Će so ta dela javno dostopna ali niso avtorsko zašćitena, jih lahko tudi javno objavite.

Pravice do druŹbenega in politićnega udeleŹtvoja

Pojem	Opis
Svoboda zbiranja in zdruŹevanja	Pravico imate do javnega ali zasebnega zbiranja in zdruŹenja z drugimi za kakrŹen koli zakonit namen.
Pravica voliti in biti voljen na volitvah	Pravico imate, da se udeleŹite katerih koli volitev, do katerih ste upravićeni, in da ste na njih voljeni.
Pravica do diplomatske in konzularne zašćite	Pravico imate do zašćite s strani vaŹega veleposlaniŹtva ali konzulata.

Pravice, povezane z varstvom zasebnega in druŹinskega Źivljenja

Pojem	Opis
Pravica do spoŹtovanja zasebnega in druŹinskega Źivljenja, stanovanja ter komunikacij	Pravico imate do varstva pred nezakonitimi motnjami vaŹega osebnega in druŹinskega Źivljenja, vkljućno doma in pri vaŹi komunikaciji z drugimi (tudi pred spleta).
Pravica do sklepanja zakonske zveze in pravica ustvarjanja druŹine	Pravico imate skleniti zakonsko zvezo s svojim partnerjem/partnerko in ustvariti druŹino.

Pravica do uskladitve družinskega in poklicnega življenja (pravica do varstva pred odpustitvijo zaradi materinstva ter pravica do plačanega porodniškega in starševskega dopusta po rojstvu ali posvojitvi otroka).

Pravico imate, da uskladite svoje poklicno in družinsko življenje, vključno s pravico do varstva pred neupravičeno odpustitvijo, povezano z materinstvom. To vključuje tudi vašo pravico do plačanega porodniškega in starševskega dopusta po rojstvu ali posvojitvi otroka.

Pravice delavcev ter pravice, povezane s samozaposlitvijo in poslovnimi dejavnostmi

Pojem	Opis
Svoboda izbire poklica in pravica do dela	Svobodno lahko izbirate, kje boste poklicno razvijali svoje spretnosti in znanja, potrebe in želje.
Svobodna gospodarska pobuda	Imate pravico, da ustanovite podjetje brez dodatnih omejitev, ki presegajo standardne prakse.
Pravica delavcev do obveščenosti in posvetovanja v podjetju	Pravico imate, da prejimate informacije v zvezi s svojimi pravicami na delovnem mestu in da ob spremembah delovnih pogojev, ki neposredno vplivajo na vas, izrazite svoje mnenje.
Pravica do kolektivnih pogajanj in ukrepov	Pravico imate, da se kolektivno povezujete z drugimi na delovnem mestu v okviru pogajanj o kolektivnih pogodbah, pogodbah o delu in drugih povezanih pogajanj, ki vplivajo na vaše pogoje na delovnem mestu. Ta pravica vam omogoča, da začnete skupne ukrepe, kot so stavke, protesti in drugi podobni ukrepi.
Pravica dostopa do služb za posredovanje zaposlitev	Pravico imate, da prosto dostopate do agencij za zaposlovanje in drugih podjetij, ki vam lahko pomagajo najti ustrezno zaposlitev za vaše kvalifikacije in izkušnje.
Varstvo v primeru neupravičene odpustitve	Pravico imate do varstva pred odpustitvijo z delovnega mesta, ki ni v skladu z veljavno delovno zakonodajo.
Pošteni in pravični delovni pogoji	Pravico imate do delovnih pogojev, ki izpolnjujejo standarde poštenosti in pravičnosti.
Prepoved dela otrok in varstvo mladih pri delu	Pravico imate do varstva pred zaposlitvijo pri starosti, nižji od zakonsko določene najnižje starosti za delo. Obstaja tudi varstvo v primeru, če delate pri starosti, ki spada v okvir zakonsko določene najnižje starosti za delo.

Pravice na področju socialne varnosti in pomoči, izobraževanja, stanovanj ter zdravstvenega varstva

Pojem	Opis
Pravica do izobraževanja	Pravico imate dostopati do izobraževalnih sistemov.
Socialna varnost in socialna pomoč	Pravico imate dostopati do sistemov socialnega varstva (vključno s pokojnino, varstvom pred nesrečami pri delu in različnimi nadomestili za brezposelnost), pa tudi drugih programov socialne pomoči.
Zdravstveno varstvo	Pravico imate dostopati do sistemov zdravstvenega varstva.
Dostop do storitev splošnega gospodarskega pomena	Pravico imate dostopati do splošnih storitev, kot so storitve, povezane z energijo, prevozom ali vodo.

Pravica do dostopa do sodišč in drugih organov za uveljavljanje pravnega varstva, kot je zavezujoča odločba ali finančno nadomestilo

Pojem	Opis
Pravica do učinkovitega pravnega sredstva in nepristranskega sodišča	Pravico imate dostopati do sodišč ali uporabiti druge načine uveljavljanja svojih pravic. Zgolj obstoj sodišča ne zadostuje; mora se uporabljati za izdajo odločb, ki spremenijo stanje, ki je predmet postopka. Sodišča morajo biti tudi pravična – obravnavati vas morajo enako kot druge in delovati v skladu z določenimi pravili.

Domneva nedolžnosti in pravica do obrambe	Pravico imate, da vas obravnavajo kot nedolžnega/nedolžno, dokler se vam ne dokaže krivda; poleg tega imate pravico do obrambe, če ste obtoženi kaznivega dejanja.
Načeli zakonitosti in sorazmernosti kaznivih dejanj in kazni	Pravico imate do varstva pred kaznovanjem za kaznivo dejanje, ki ni predpisano z zakonom. Kazni bi morale biti tudi sorazmerne s storjenim kaznivim dejanjem.
Pravica, da se za isto kaznivo dejanje kazensko ne preganja ali kaznuje dvakrat	Pravico imate do varstva pred sojenjem in kaznovanjem več kot enkrat za eno kaznivo dejanje.

Pravice v zvezi s priseljevanjem in azilom

Pojem	Opis
Pravica do azila	Pravico imate, da v drugi državi Evropske unije zaprosite za azil.
Varstvo v primeru odstranitve, izгона ali izročitve	Pravico imate do varstva pred nezakonito odstranitvijo, izgonom ali izročitvijo iz države, v kateri prebivate.

Pravice posebnih ranljivih skupin: invalidov, otrok in starejših

Pojem	Opis
Pravice otrok	Kot otrok imate pravico do varstva in oskrbe, ki sta potrebna za vaše dobro počutje. Pravico imate tudi, da se prisluhne vašim mnenjem in se jih upošteva.
Invalidi	Pravico imate do varstva pred tem, da bi vaše duševno ali telesno stanje vplivalo na polno uživanje drugih vaših pravic.
Pravice starejših	Kot starejša oseba imate pravico do dostojnega in neodvisnega življenja ter da sodelujete v družbenem in kulturnem življenju.

Razlogi za diskriminacijo

Pojem	Opis
Spol	To vas štiti pred drugačno obravnavo zaradi vašega spola, na primer če ne napredujete, ker ste ženska ali moški.
Rasa in etnično poreklo	To vas štiti pred drugačno obravnavo zaradi vašega etničnega ali rasnega ozadja.
Starost	To vas štiti pred drugačno obravnavo zaradi vaše starosti.
Invalidnost	To vas štiti pred drugačno obravnavo zaradi kakršne koli vrste invalidnosti.
Spolna usmerjenost	To vas štiti pred drugačno obravnavo, ker vas, na primer, privlači isti spol ali oba spola.
Vera in prepričanje	To vas štiti pred drugačno obravnavo zaradi vaših verskih, ateističnih ali agnostičnih prepričanj.
Drugi razlogi	To vas štiti pred drugačno obravnavo zaradi razlogov, ki niso navedeni zgoraj, kot so politična pripadnost, zunanji videz itd.

Področja diskriminacije

Pojem	Opis
Izobraževanje	To vas štiti pred drugačno obravnavo, ko, na primer, dostopate do izobraževanja.
Zaposlovanje	To vas štiti pred drugačno obravnavo, ko, na primer, dostopate do zaposlitve, ali v zvezi s pogoji zaposlitve.
Blago in storitve	To vas štiti pred drugačno obravnavo pri kupovanju izdelkov ali uporabi različnih storitev.
Stanovanja	To vas štiti pred drugačno obravnavo, ko, na primer, poskušate najeti ali kupiti stanovanje.
Druga področja	To vas štiti pred drugačno obravnavo v zvezi z zadevami, ki niso navedene zgoraj, kot so na primer zadeve, povezane z zdravstvenim varstvom, mediji, športom, znanostjo, političnimi strankami, organizacijami civilne družbe itd.
Socialna zaščita	To vas štiti pred drugačno obravnavo, ko, na primer, poskušate dostopati do različnih sistemov socialne zaščite v primeru bolezni, invalidnosti, visoke starosti, brezposelnosti itd.

Stran vzdržuje Evropska komisija. Informacije na teh straneh ne izražajo nujno uradnega stališča Evropske komisije. Komisija ne sprejema nobene odgovornosti v zvezi z informacijami in podatki, vsebovanimi ali navedenimi v tem dokumentu. Pravila glede avtorskih pravic spletnih strani EU so navedena v pravnem obvestilu.